

ASIA

Maistraatin menettely lapsen nimenmuutosasiassa

KANTELU

Kantelija on oikeuskanslerille 23.9.2015 osoittamassaan kirjoituksessa arvostellut maistraatin menettelyä. Kantelun liitteenä olevien käräjäoikeuden päätösten mukaan kantelijan tyttären huolto on uskottu yksin lapsen äidille kuitenkin siten, että äidillä ei ole oikeutta yksin muuttaa tyttären nimeä. Maistraatti on 16.7.2015 muuttanut lapsen nimen kuulematta kantelijaa eli lapsen isää. Maistraatti on kantelun mukaan laiminlyönyt selvitysvelvollisuutensa lapsen huoltoa koskevien tietojen tarkistamisessa. Nimenmuutos on tehty ennen kuin lapsi on täyttänyt 15 vuotta eli jolloin lapsella itsellään ei ole ollut nimilain mukaista puhevaltaa asiassa.

SELVITYS

Maistraatin selvitys on annettu 2.10.2015.

VASTINE

Kantelija on antanut vastineensa asiassa.

RATKAISU

Maistraatin selvityksen mukaan maistraatti vastaanotti kantelijan alaikäisen tyttären nimenmuutosta koskevan hakemuksen 13.7.2015. Hakemuksessa pyydettiin muuttamaan tyttären etu- ja sukunimi. Hakemuksessa oli sekä lapsen että hänen huoltajakseen väestötietojärjestelmään merkityn äitinsä allekirjoitukset.

Maistraatti toteaa selvityksessään, että väestötietojärjestelmän mukaan lapsen ainoa huoltaja oli äiti. Väestötietojärjestelmässä oli merkintä ”Lisätietoja huollosta: Huollosta tehty päätös 3.11.2008, huolto jaettu”. Väestötietojärjestelmästä ei ilmennyt käräjäoikeuden 3.11.2008 tekemän päätöksen sisältö. Käräjäoikeuden päätöksen mukaan lapsen huolto oli uskottu yksin hänen äidilleen kuitenkin siten, että äidillä ei ollut oikeutta yksin muuttaa lapsen nimeä eikä uskontoa. Koska järjestelmään merkitty ainoa huoltaja oli äiti ja koska nimilain 33 §:n nojalla ainoastaan huoltajaa kuullaan, maistraatissa ei selvityksen mukaan tarkastettu merkinnän sisältöä.

Arviointi

Hallintolain (434/2003) 7 §:ssä säädetään, että asiointi ja asian käsittely viranomaisessa on pyrittävä järjestämään siten, että hallinnossa asioiva saa asianmukaisesti hallinnon palveluita ja viranomainen voi suorittaa tehtävänsä tuloksellisesti. Lain 31 §:n mukaan viranomaisen on huolehdittava asian riittävästä ja asianmukaisesta selvittämisestä hankkimalla asian ratkaisemiseksi tarpeelliset tiedot sekä selvitykset.

Nimilain (694/1985) 2 luvussa on säännökset sukunimestä, 4 luvussa sukunimen muuttamisesta uudeksi sukunimeksi ja 6 a luvussa etunimestä ja etunimen muuttamisesta.

Nimilaissa on myös säännökset alaikäisen oikeudesta päättää nimestään sekä säännökset vajaavaltaisen puhevallasta. Lain 33 §:n mukaan alaikäisen lapsen sukunimeä ei voida muuttaa lain 2 tai 4 luvun mukaisesti eikä etunimeä lain 6 a luvun mukaisesti ilman lapsen suostumusta, jos hän on täyttänyt 12 vuotta. Lapsen sukunimeä ei myöskään voida muuttaa 4 luvun eikä etunimeä 6 a luvun mukaisesti vastoin 12 vuotta nuoremman lapsen tahtoa, jos lapsi on niin kehittynyt, että hänen tahtonsa voidaan kiinnittää huomiota. Pykälän 3 momentissa säädetään, että vajaavaltaisen puhevallan käyttämisestä lain 4 ja 6 a luvussa tarkoitetuissa asioissa on muutoin voimassa, mitä oikeudenkäymiskaaren 12 luvun 1, 3, 4 ja 5 §:ssä on säädetty.

Oikeudenkäymiskaaren 12 luvun 1 §:ssä säädetään, että alaikäisen henkilöä koskevassa asiassa vajaavaltaisen puhevaltaa käyttää huoltaja tai muu laillinen edustaja. Pykälän 2 momentin mukaan alaikäinen käyttää huoltajan tai muun laillisen edustajan ohella itsenäisesti puhevaltaansa henkilöään koskevassa asiassa, jos hän on täyttänyt 15 vuotta.

Oikeuskirjallisuudessa todetaan, että mikäli lapsen huolto on yhteinen, niin lapsen puhevaltaa nimen muuttamista koskevassa asiassa käyttävät molemmat huoltajat yhdessä. Jos lapsi on alle 15-vuotias, edellyttää nimenmuutoshakemus yleensä molempien huoltajien myötävaikutusta. (Kangas, Suomen nimioikeus, 1998, s. 69)

Kantelukirjoituksessa tarkoitettu lapsi, jonka nimeä on haettu muutettavaksi, on ollut hakemuksen jättämisen ja hakemukseen annetun päätöksen antamisen ajankohtana 14-vuotias. Väestötietojärjestelmässä on ollut merkintä, jonka mukaan äiti on lapsen huoltaja, mutta huolto on ollut jaettu. Käräjäoikeuden päätöksen mukaan lapsen äidillä ei ole ollut yksin oikeutta muuttaa lapsen nimeä eikä uskontoa.

Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain (361/1983) 9 §:n 3 momentin mukaan tuomioistuimien voi tarvittaessa antaa määräyksiä huoltajan tehtävistä, oikeuksista ja velvollisuuksista sekä, jos lapsella on kaksi tai useampia huoltajia, päättää tehtävien jaosta huoltajien kesken. Lain 10 §:n 2 momentin mukaan asia, joka koskee lapsen huollon uskomista molemmille vanhemmille tai toiselle vanhemmalle taikka tapaamisoikeutta, on ratkaistava vanhempien sopimalla tavalla, jos vanhemmat tai toinen heistä ovat lapsensa huoltajia eikä ole aihetta olettaa, että tämä ratkaisu olisi vastoin lapsen etua.

Oikeuskirjallisuudessa on katsottu edellä mainittujen säännösten sanamuodon tarkoittavan, että tuomioistuimien voi päättää tehtävien jaosta vain huoltajien kesken. Näin ollen huoltajien työnjakomääräyksen sisältävä päätös tarkoittaa vanhempien yhteishuoltoa siinäkin tapauksessa, että huoltajien yhteinen päätösvalta rajoittuu vain johonkin yksittäiseen kysymykseen kuten esimerkiksi lapsen sukunimestä päättämiseen (ks. Aaltonen, Lapsioikeus ja lapsen oikeus tuomioistuimissa, 2009 s. 33 sekä Koulu, Lapsen huolto- ja tapaamissopimukset, 2014, s. 121-122 ja s. 152). Myös oikeuskäytännöstä (mm. KKO:2003:7) voidaan päätellä, että nyt kysymyksessä

olevassa tapauksessa annettu käräjäoikeuden ratkaisu poikkeaa normaalikäytännöstä. Käräjäoikeuden ratkaisussa on päätetty huoltajien tehtävien jaosta, vaikka lapsen huolto on uskottu ainoastaan toiselle vanhemmalle.

Huolimatta siitä, että käräjäoikeuden ratkaisun voidaan arvioida olevan huollon jakamista koskevilta osiltaan poikkeuksellinen, katson, että maistraatti on laiminlyönyt hallintolain säännösten edellyttämän asian riittävän ja asianmukaisen selvittämisen. Koska väestötietojärjestelmässä on ollut merkintä jaetusta huollosta, maistraatin olisi tullut tarkistaa se, miten lapsen huolto on ollut jaettu, ja nimilain mukaisesti kuulla lapsen isää asiassa. Maistraatin menettelyn moitittavuutta kuitenkin vähentää se seikka, että lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain mukaan lapsen huollon tulisi edellä kerrotuin tavoin olla määrätty yhteishuolloksi tilanteissa, joissa on annettu työnjakomääräyksiä. Väestörekisterijärjestelmässä ollut merkintä siitä, että ainoastaan äiti on lapsen huoltaja, tarkoittaa normaalisti sitä, että isällä ei ole mitään huoltoon liittyviä oikeuksia.

Maistraatin menettelyn arvioinnissa merkitystä ei ole voitu antaa sille maistraatin selvityksensä korostamalle seikalle, että lapsi olisi täyttänyt 15 vuotta 11 päivän kuluttua päätöksen antopäivästä, jolloin päätösvalta nimen muuttamisesta olisi siirtynyt yksin lapselle. Maistraatin päätös on annettu ennen kuin lapsi on täyttänyt 15 vuotta.

Johtopäätökset ja toimenpiteet

Kiinnitän maistraatin huomiota hallintolain ja nimilain edellä mainittujen säännösten noudattamiseen ja lähetän tässä tarkoituksessa päätökseni maistraatille.

Apulaisoikeuskansleri

Risto Hiekkataipale

Esittelijäneuvos

Outi Kostama

OIKEUSKANSLERINVIRASTO
